

ŽENY A MUŽI VE SPOLEČNOSTI A ROZHODOVÁNÍ

Příručka k výuce

Mgr. Veronika Šprincová
Fórum 50 %, o.p.s

FÓRUM **50%**

FÓRUM 50%

Motto: Muži a ženy v rovnováze

Fórum 50 % je nezisková organizace, která podporuje vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích. Ačkoli ženy tvoří více než 50 % populace, jejich zastoupení v politice je průměrně pouhých 20 % a ve vedoucích pozicích ještě méně. Chceme, aby rozhodovací procesy byly vyváženější a zahrnovaly názory a životní zkušenosti nejen mužů, ale i žen.

Jsme watchdogová a think-tanková organizace. Přinášíme nové vize, přístupy a návrhy, které pomáháme přenášet do praxe. Motivujeme ženy ke vstupu do politiky, podporujeme aktivní političky a ženy ve vedoucích pozicích, pracujeme s politickými stranami a dalšími aktéry na konkrétních opatřeních. Naším hlavním principem je nadstranickost.

Kontakt:

Fórum 50 %, o.p.s.

Plzeňská 66, Praha 5, 150 00

www.padesatprocent.cz

tel: +420 257 216 170, 774 411 151

ŽENY A MUŽI VE SPOLEČNOSTI A ROZHODOVÁNÍ

Příručka k výuce

Mgr. Veronika Šprincová
Fórum 50 %, o.p.s

FÓRUM **50%**

Obsah

Úvod	5
1. Cesta k rovnoprávnosti	6
Předpoklady vzniku hnutí za rovnoprávnost žen a mužů	6
Významné osobnosti hnutí za rovnoprávnost žen a mužů	8
Čemu vděčíme hnutí za rovnoprávnost mužů a žen?	10
Důležité body hnutí za práva žen v Českých zemích	13
2. Jak jsme na tom dnes?	15
Jaké statistiky se sledují a kde najdu aktuální data?	16
Zapojení žen do politického života	19
Mezinárodní srovnání	19
Situace v ČR a její vývoj	21
Faktory a bariéry zastoupení žen v politice	25
3. Proč by měla být politika vyváženější?	28
4. Jak vyvážit politiku?	30
Zdroje a další literatura:	35
Příloha	36

Seznam aktivit

Aktivita 1: Je feminismus nadávka?	7
Aktivita 2: Od Boženy Vikové-Kunětické po Věru Jourovou	14
Aktivita 3: Kvíz	18
Aktivita 4: Diskusní soutěž na téma postavení žen v politice	20
Aktivita 5: Zasedání zastupitelstva	29
Aktivita 6: Sestavování kandidátní listiny	33

ÚVOD

Vážení a vážené vyučující,

dostává se Vám do rukou metodická příručka, která by Vám měla poskytnout základní informace k tématu „ženy v politice“. Jde o aktuální téma, které by mělo být v rámci vzdělávacího programu „výuka k občanství“ reflektováno především proto, že kolem něj stále panuje řada mýtů a nepřesností, jež ztěžují věcnou veřejnou debatu.

Rozhodli jsme se proto navázat na příručku Gender ve škole¹ a podrobněji rozpracovat téma gender a politika. Vzhledem ke komplexní povaze tématu lze informace využít i v jiných předmětech. Informacemi uvedenými v první kapitole věnované historickému přehledu lze například doplnit výklad v dějepise či literatuře.

V následující příručce tedy najdete základní informace a data týkající se zastoupení žen v české i světové politice i tipy na aktivity, které by měly žáky a žákyně vést k samostatnému a kritickému myšlení. Věříme, že naši příručku využijete.

Za Fórum 50 %, o.p.s.

Veronika Šprincová

¹ Smetáčková, I., Vlková, K. (eds.) *Gender ve škole. Příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách.* Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2005. Dostupné online: bit.ly/1oGxC3p

1. CESTA K ROVNOPRÁVNOSTI

Předpoklady vzniku hnutí za rovnoprávnost žen a mužů

- Modernizační procesy ve společnosti – industrializace, urbanizace, demokratizace.
- Zrod měšťanské vrstvy obyvatelstva, která sice netvořila většinu, ale do značné míry sloužila jako norma pro celou společnost.
- Proměna způsobu života a povahy práce – oddělení soukromé a veřejné sféry. Vyhrazení péče o rodinu a domácnost ženám a ekonomického a politického života mužům.
- Všeobecná snaha o rovnoprávnost. Společné snahy o prosazení lidských práv však často končily přiznáním práv znevýhodněným mužům dříve než ženám.

* Podrobnější informace v textu Hany Havelkové: Havelková, H. „První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly“. In Formánková, L., Rytířová, K. (eds.) *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 169-182. Dostupné online: http://zenskaprava.cz/files/abc_fem1.pdf *

Je „feminismus“ sprosté slovo?

Okolo slova feminismus panují mnohé mýty a veřejnost jej mnohdy vnímá negativně, aniž by se vymezovala proti jeho obsahu. Feministické hnutí se zformovalo v reakci na nerovné postavení mužů a žen ve společnosti a prošlo dlouhým vývojem.

I přes společný poznatek, že ženy a muži si ve společnosti nejsou rovni, přicházejí různé proudy s různými tématy a odlišnými způsoby řešení.

Slovním základem je latinské *femina*, tedy žena. To však neznamená, že by se feminismus zaměřoval pouze na ně. Zejména pro současné feministické myšlení platí, že se zabývá postavením žen i mužů ve společnosti a snaží se hledat cesty, jak odstraňovat předsudky o ženách i mužích a vyrovnávat tak jejich postavení ve společnosti.

Aktivita 1: Je feminismus nadávka?²

Cíl: *Studující představí svoje pojetí feminismu. Budou kriticky uvažovat o různých vymezeních pojmu feminismus a o předsudcích, které vůči tomuto pojmu v naší společnosti panují.*

Čas: 10 minut + domácí příprava

Pomůcky: pracovní list (v příloze na konci příručky)

Postup:

1) Na úvod aktivity proběhne krátká motivační diskuse, která ukáže problémovost tématu. Lze ji začít například tím, že studující požádáme, aby uvedli první slovo, které je napadne, když se řekne feminismus. Lze očekávat spíše negativní asociace. Pokud se studujících ptáme podrobněji na to, co o feminismu vědí, z čeho vyplývají jejich postoje, ukáže se pravděpodobně, že jejich vědomosti jsou velice omezené. Aktivita proto má posloužit, aby si studující své názory na feminismus podložili reálnými argumenty a dokázali je napříště obhájit.

2) Zadání aktivity spočívá ve zpracování eseje. Doporučujeme studujícím zadat přibližnou strukturu eseje, například ve formě následujících otázek:

- Co chápu pod pojmem feminismus?
- V čem podle mne může být feminismus nebezpečný?
- V čem naopak může být feminismus prospěšný?
- Jaké jsou obvyklé důvody či argumenty pro odmítání feminismu?
- Jaké jsou naopak důvody či argumenty pro obhajobu feminismu?
- Považuji se já osobně nebo lidé v mém okolí za feministky a feministy?

² Tato aktivita je převzata z publikace Smetáčková, I., Vlčková, K. (eds.) *Gender ve škole. Příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2005, s. 114. Dostupné online: <http://bit.ly/13v1fNq>

3) Ačkoliv v eseji mají být prezentovány osobní postoje, tyto by měly být založeny na skutečných argumentech. Požádáme proto studující, aby si našli publikace nebo internetové stránky týkající se kritiky či podpory feminismu. Pokud mají žáci/žákyně omezený přístup k informačním zdrojům, můžeme jim pro základní orientaci nabídnout text uvedený v pracovním listu.

4) Po vypracování esejů vyzveme žákyně/žáky, aby si je navzájem vyměnili a zhodnotili. Zhodnocení můžeme opět zadat za domácí úkol. Každý esej by měl být zhodnocen 3–5 žáky/žákyněmi. Zhodnocení spočívá zejm. v porovnání vlastního a spolužákova/spolužaččina eseje, označení sporných míst a nových informací a vyjádření k logické stavbě textu. Pokud studující nemají zkušenosti s podobným hodnocením, můžeme aktivitu zakončit společným shrnutím.

Významné osobnosti hnutí za rovnoprávnost žen a mužů

Olympe de Gouges (1748 – 1793)³

Poukazovala na příklady nerovností ve společnosti a napadala patriarchální instituce (např. manželství). Naopak se snažila prosadit představu vzájemně rovnocenného vztahu muže a ženy.

Její nejslavnějším dílem je reakce na Deklaraci práv člověka a občana nazvaná **Deklarace práv ženy a občanky** z roku 1791. Explicitně v ní volala po právech žen a apelovala přitom na morální citění a obecné blaho. Jí sepsaná deklarace má celkem 17 bodů, které obsahují práva i povinnosti žen jakožto rovných občanek. Současně vyzývá i ostatní ženy, aby se zapojily do boje za svá práva.

Mary Wollstonecraft (1759 – 1797)⁴

Kritizovala mužské předsudky vůči ženám (např. v díle Rousseaua) a apelovala na jejich rozum. Zdůrazňovala nutnost spolupráce žen a mužů s tím, že z rovnoprávnosti budou těžit všichni.

³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Olympe_de_Gouges

⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Mary_Wollstonecraftová

Za jednu z příčin nerovného postavení ve společnosti považovala odlišnou výchovu chlapců a dívek. Dalším z témat byly ctnosti a morálka – podle ní je možné ctnosti očekávat jen od nezávislých bytostí a i proto je potřeba přiznat plná práva ženám. Zdůrazňovala také, že nežádá moc žen nad muži, ale nad sebou samými.

John Stuart Mill (1806 – 1873)⁵

Odmítal právní podrobení jednoho pohlaví druhému, které považoval za překážku zlepšení člověka. Nerovnost mezi pohlavími je podle něj založena výlučně na zákonu silnějšího – muži použili všech možných prostředků, aby zotročili mysl žen (např. i filosofie, náboženství).

Podrobení žen mužům je podle něj zvyklostí, nikoli však přirozeností. Za základ změny (tj. odstranění touhy po moci nad jinými) považoval úctu ke svobodě v osobních zájmech každého.

Tomáš Garrigue Masaryk (1850 – 1937)

Tématem rovnosti žen a mužů se zabýval v přednáškách *Moderní názor na ženu* z roku 1904 a *Postavení ženy v rodině a ve veřejném životě* z roku 1910. Podle něj neexistuje tzv. „ženská otázka“ – prosazování rovnosti žen ve společnosti je otázkou společenskou. Nerovnost mezi mužem a ženou není přirozená, ale historicky utvářená.

Vymezoval se vůči takové emancipaci, která by znamenala napodobování mužů ze strany žen, a snažil se zformulovat moderní, pokrokový názor na ženu. Nepopíratelný je podle něj pouze fyziologický rozdíl mezi ženou a mužem. Duchovně a mravně, rozumově i citově jsou si navzájem rovni. Každému jedinci proto musí být dána možnost svobodně se vyvíjet podle vlastních schopností.

Žena je podle něj oprávněna vstoupit do veřejného prostoru a prosazovat zákonné zajištění sociální spravedlnosti. Problém je ve spojení politiky a vojenství – politika však má být vědou a mají se jí účastnit muži i ženy.

Zdůrazňoval také potřebu přerozdělení rolí v rodině ve prospěch rovnosti a nutnost spolupráce mužů a žen při prosazování rovnosti. Jako jeden z předpokladů rovnosti uváděl i vzdělání žen.

* Vybrané texty naleznete v Oates-Indruchová, L. *Dívčí válka s ideologií*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. *

⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/John_Stuart_Mill

Proč se říká „sufražetka“?

Slovo pochází z anglického slova „suffrage“ – volební právo. Říkalo se tak ženám, které se ve Velké Británii na počátku 20. století zaslazovaly o právo volit. Z neutrálního označení „sufražistka“ vytvořili odpůrci jejich snah hanlivé „sufražetka“, které se používá dodnes pro zpochybnění úsilí o rovnoprávnost mužů a žen.

Čemu vděčíme hnutí za rovnoprávnost mužů a žen?

V první fázi hnutí šlo především o **občanská** a **politická práva** jako právo na vzdělání, majetek či volební právo.

Udělení volebního práva ženám ve světě⁶

1893	Nový Zéland	1927	Uruguay
1902	Austrálie	1929	Ekvádor
1906	Finsko	1931	Španělsko
1913	Norsko	1932	Brazílie
1915	Dánsko, Island	1934	Turecko
1917	Rusko	1941	Jugoslávie
1918	Německo, Polsko, Velká Británie	1942	Dominikánská republika
1919	Československo, Nizozemsko	1945	Francie, Japonsko, Itálie, Slovinsko
1920	USA, Kanada, Maďarsko	1946	Argentina, Rumunsko
1921	Lotyšsko, Švédsko	1948	Belgie
1926	Turecko	1949	Čína, Indie, Chile
		1952	Mexiko, Řecko

⁶ Kompletní seznam států s uvedením let, ve kterých ženy poprvé volily: http://en.wikipedia.org/wiki/Women's_suffrage

1956	Egypt	1976	Portugalsko
1960	Kypr	1984	Lichtenštejsko
1971	Švýcarsko (na federální úrovni; poslední kanton umožnil ženám volit až v roce 1990)	1999	Katar
		2006	Spojené arabské emiráty

Aktivní volební právo dosud nemají ženy v **Saúdské Arábii**, kde však mají volební právo pasivní. Dokonce jsou zde uplatňovány genderové kvóty – ženy mají v parlamentu vyhrazeno 20 % křesel. Zvláštním případem je pak **Vatikán**, kde ženy nemají aktivní ani pasivní volební právo.

Dosažením základních práv však ženské hnutí neskončilo. Základním poznatkem byl fakt, že **i přes formální zrovnoprávnění žen a mužů mezi nimi stále přetrvávají nerovnosti**. Navíc se po druhé světové válce začaly ozývat hlasy požadující opětovné omezení přístupu žen k vysokoškolskému vzdělání a veřejnému životu.

Socioložka Hana Havelková uvádí, že po **konzervativní vlně v západních zemích**, která v 50. letech 20. století opět přinesla ženám pocit neužitečnosti, se v 60. letech začala formovat druhá vlna ženského hnutí. Masové podoby nabyla po roce 1968 v souvislosti s hnutím hippies. Jeho velká část byla programově antiburžoazní, důsledně odmítala i měšťanský model uzavřené rodiny. Součástí tohoto postoje byl i **požadavek, aby ženy o sobě rozhodovaly samy**.

Simone de Beauvoir: „Ženou se člověk nerodí, ženou se stává.“ (Druhé pohlaví)

Velkým přínosem druhé vlny rozhodně bylo **otevření dosud neviditelných témat a nastolení požadavku skutečného zrovnoprávnění žen a mužů**. Tedy nejen na úrovni zákonů a proklamací, ale v celé společnosti, myšlení a kultuře. **Ženské hnutí má rozhodně stále za co bojovat**, a to nejen v Evropě a v Severní Americe, kde má své kořeny, ale po celém světě.

Za jeden z důležitých cílů druhé vlny ženského hnutí lze považovat reflexi **nerovností mezi muži a ženami v různých společnostech světa a snahu o společné úsilí** vedoucí jak k rovným právům, tak k možnosti svobodně rozhodovat o svém životě ve všech zemích. Na rozdíl od první vlny, kdy bylo hnutí víceméně jednotné a shodovalo se

na základních požadavcích, se zde objevují **různé proudy**. Ty s sebou také přinášejí různá řešení. Do centra pozornosti se dostalo téma sexuality, ženského těla a práva žen na rozhodování o něm.

Sporné body druhé vlny ženského hnutí:

- pornografie
- prostituce
- reprodukční práva (antikoncepce a potraty)

Co je to „gender“?

Pojem gender slouží k lepšímu **uchopení společenských nerovností mezi muži a ženami**. Ty totiž nejsou způsobovány přímo naším biologickým pohlavím, ale sociálními rolemi a očekáváními, která jsou nám jakožto ženám a mužům přisuzována. Zároveň se tak můžeme na muže a ženy zaměřit jako na společenské skupiny, nikoli jako na jednotlivce. Platí totiž, že **existují rozdíly mezi muži navzájem i mezi jednotlivými ženami**. Konkrétní žena může být ve výhodnějším společenském postavení než konkrétní muž. Data členěná podle genderu nám však ukazují, že **mezi oběma skupinami existují významné statistické rozdíly**.

Kulturní podstata odlišnosti mužské a ženské společenské role nám také pomáhá vysvětlit, jak je možné, že i přes formálně zaručenou rovnost se stále nedaří dosahovat rovnosti faktické. Společnost se poměrně rychle mění a dnes nám již přijde samozřejmé, že ženy studují a pracují. Přesto **přetrvávají – mnohdy nevědomé – předsudky o ženách a mužích**, které mají reálné dopady. Vnímání mužů jako aktivnějších a racionálnějších, žen naopak jako pasivnějších a emotivnějších stojí v základu společenských nerovností. Tyto předsudky **mohou působit jak v neprospěch mužů, tak v neprospěch žen**. Zejména pokud jde o možnost individuálního rozhodování o svém osobním i pracovním životě (např. při volbě povolání).

Důležité body hnutí za práva žen v Českých zemích

- Začátky ženského hnutí jsou výrazně spojeny s **národním obrozením**.
- Důležitá role **spolkové činnosti**, které se účastnili jak muži, tak ženy.
- Vliv demografického vývoje – „nedostatek mužů“ (zejm. v období 1. světové války) umožnil **ženám i vykonávání dosud výhradně mužských profesí**. Postupně pak pronikaly na univerzity a posléze i do intelektuálních povolání nevyjímaje politickou činnost.
- **Volební právo** československým ženám zaručila Ústavní listina první Československé republiky. Přijalo ji Národní shromáždění československé dne 29. února 1920 a vyhlášena byla pod č. 121/1920 Sbírky zákonů a nařízení dne 6. března 1920, kdy také nastala její účinnost.
- Ve 30. letech 20. století **přibývalo vysokoškolsky vzdělaných žen** – právniček, lékařek, vědkyň různých oborů.
- Po roce 1948 se emancipace žen stala součástí oficiální státní politiky a byla prosazována shora (např. ústavní právo na práci a povinnost pracovat pro všechny bez rozdílu). Od „západního“ feminismu se navíc „pokrokové“ pojetí emancipace přímo distancovalo a zdůrazňovalo potřebu osvobození všech utlačovaných.
- **Positivní změny v postavení žen** – např. vybudování sítě veřejných zařízení péče o děti či dalších služeb (veřejné prádelny, mandlovný apod.).
- Přes oficiálně deklarovanou rovnost **ženy stále dostávaly nižší plat**, uplatňovaly se v politickém rozhodování méně než muži a stále zpravidla nesly zodpovědnost za péči o děti a domácnost (tzv. „druhá směna“).
- Někdy se hovoří o tom, že **po roce 1989 přinesly transformační změny tzv. „konzervativní obrat“** – to znamená, že podobně jako v 50. letech v západních zemích byly ženy zatlačovány zpět do domácí sféry, protože již nemusely pracovat.

- **Snahy o rovné postavení žen a mužů ve společnosti přetrvávají dodnes** a do určité míry kopírují diskuse, které v západní Evropě a USA probíhaly ve druhé polovině 20. století.

Aktivita 2: Od Boženy Vikové-Kunětické po Věru Jourovou

Cíl: *Studující se seznámí se známými ženskými osobnostmi českého politického života a budou diskutovat o jejich působení (ať již ho vnímají pozitivně či negativně).*

Čas: 15 minut

Pomůcky: *Vytisknuté fotografie/počítač a projektor na promítání fotografií.*

Postup:

Třída se rozdělí do dvou soutěžních týmů. Losem se rozhodne, který z týmů začne – každému týmu budou střídavě předkládány fotografie známých českých političek (v příloze na konci příručky). Pokud tým v časovém limitu 30 vteřin řekne správně jméno i příjmení, získává 2 body, za příjmení pouze jeden bod. Pokud političku nepozná, dostává šanci druhý tým. Ten se může rozhodnout, zda zná správnou odpověď, nebo zda chce pokračovat k dalšímu obrázku.

Po skončení vyučující vyhodnotí bodový stav a stručně představí političky, které žádný z týmů nepoznal. Pro bližší seznámení s političkami je možné týmům zadat referáty o nich za domácí úkol.

2. JAK JSME NA TOM DNES?

Stále platí, že i přes **formální zaručení rovných práv nemají ženy kvůli svému pohlaví stejné možnosti jako muži** a naopak.

Co je to „diskriminace“?

- Znevýhodnění na základě určitého znaku – např. pohlaví či věku.
- Opak rovných příležitostí.
- Zákon ji zakazuje, přesto existuje.

Jaké zákony dnes zaručují ženám a mužům v České republice stejná práva?

- Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.)
- Antidiskriminační zákon (zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací)
- Zákon o zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- Zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Ženy v České republice v číslech...

- ... tvoří 51 % populace.
- ... tvoří 61 % absolventů a absolventek vysokých škol.
- ... tvoří průměrně zhruba 20 % zastupitelů a zastupitelek.
- ... tvoří 7 % ve vedení 100 největších českých firem.
- ... mají v průměru o 24 % nižší mzdy než muži.
- ... pobírají v průměru o 18 % menší důchod než muži.
- ... mají v produktivním věku nižší míru zaměstnanosti (62,5 % oproti 80,2 % u mužů).
- ... mají ve věkové kategorii 30 – 34 let více než trojnásobně nižší zaměstnanost než muži.

Jaké statistiky se sledují a kde najdu aktuální data?

Světové ekonomické fórum každoročně vydává **zprávu o genderových nerovnostech ve světě** *Global Gender Gap Report*⁷, která obsahuje žebříček států seřazených podle celkového výsledku ve čtyřech oblastech – přístup žen ke **vzdělání, zdravotní péči** (včetně nádeje na dožití), možnosti i reálného zapojení žen do **ekonomického života** a do **politického rozhodování**.

V roce 2014 bylo hodnoceno 142 států a Česká republika se v něm umístila na historicky nejhorším **96. místě**. Na takto nepříznivý výsledek mělo vliv zejména nedostatečné zastoupení žen v rozhodovacích pozicích a nerovné postavení na trhu práce.

Postavení ČR v žebříčku Světového ekonomického fóra

(Hodnocení: 0 = nerovnost; 1 = rovnost)

Rok	Hodnocení	Pořadí
2006	0,6712	53.
2007	0,6718	64.
2008	0,6770	69.
2009	0,6789	74.
2010	0,6850	65.
2011	0,6789	75.
2012	0,6767	73.
2013	0,6770	83.
2014	0,6737	96.

Zdroj: Světové ekonomické fórum - Global Gender Gap Report 2006 – 2014

⁷ Zpráva za rok 2014 ke stažení: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2014.pdf

Co znamená „segregace vzdělávání a trhu práce“?

- **Vertikální** segregace: ženy jsou častěji na nižších pozicích, muži ve vedení. S tím souvisí i pojem „skleněný strop“ – ženy při kariérním postupu v určitém okamžiku narazí na neviditelnou překážku.
- **Horizontální** segregace: ženy a muži jsou soustředěni v různých oborech (např. sociální práce x technické obory).

Největším zdrojem statistických dat v oblasti postavení žen a mužů je **Český statistický úřad**, který sleduje genderové statistiky napříč různými oblastmi. Aktuální publikace jsou dostupné na webových stránkách ČSÚ v sekci „Genderové statistiky“ – http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/gender_uvod

Data týkající se výsledků voleb (vč. údajů o podílu nominovaných a zvolených žen) jsou dostupná na webových stránkách <http://www.volby.cz>. Pro všechny volby, které v ČR dosud proběhly, jsou tyto informace dostupné v sekci „Jmenné seznamy a přehledy“.

Mezinárodní srovnání zastoupení žen v politice poskytuje na svých webových stránkách Meziparlamentní unie. Najdeme tam jak porovnání regionů (vč. celosvětového průměru zastoupení žen v politice): <http://www.ipu.org/wmn-el/world.htm>, tak porovnání jednotlivých států: <http://www.ipu.org/wmn-el/classif.htm>. Aby bylo možné jednotlivé státy porovnávat, je žebříček sestaven na základě podílu žen v parlamentu; v případě dvoukomorových parlamentů se srovnávají jejich dolní komory.

Tento žebříček, stejně jako data ČSÚ, reflektuje výsledek voleb. Neprojeví se v něm tedy případné personální obměny parlamentu během jeho funkčního období.

Specifickou databází je přehled používání genderových kvót ve světě: <http://www.quotaproject.org>. Ten obsahuje katalog všech zemí, které nějakou formu kvóty (vnitrostranickou či legislativní) uplatňují, a podrobné informace o zastoupení žen v parlamentu a konkrétním nastavení opatření vč. roku jeho zavedení.

Aktivita 3: Kvíz

Cíl: *Studující se zamyslí nad postavením mužů a žen ve společnosti a seznámí se s aktuálními statistickými daty.*

Čas: 30 minut

Pomůcky: pracovní list (v příloze na konci příručky)

Postup:

Vyučující rozdá studujícím zadání kvízu a vyzve je k označení správných odpovědí. Upozorní je, že test se nebude nijak hodnotit a slouží jen pro ně. Na vyplnění testu by mělo studujícím stačit cca 15 minut. Ve zbývajícím čase studující kvíz společně s vyučující/m vyhodnotí.

Proč usilovat o genderovou rovnost?

Normativní argumenty:

- hodnoty sociální spravedlnosti, rovnosti šancí
- právo na stejnou míru příležitostí, jak dosáhnout životního uspokojení (základními obecnými předpoklady jsou zejména možnost rovného přístupu mužů a žen ke zdrojům veřejných financí, ke zdrojům veřejné moci, resp. k odpovědnosti za její výkon, ke vzdělání a k zaměstnání)

Praktické argumenty:

- ekonomická výhodnost (využití potenciálu celé společnosti)
- sociální udržitelnost, zlepšení celkového společenského klimatu
- vyšší porodnost

Zapojení žen do politického života

Mezinárodní srovnání

Skandinávie	41,6 %
Americký kontinent	25,6 %
Evropa (vč. Skandinávie)	25,3 %
Evropa (bez Skandinávie)	23,7 %
Subsaharská Afrika	22,5 %
Česká republika	19,5 %
Asie	18,8 %
Arabské státy	17,8 %
Pacifik	12,6 %

Zdroj: *ipu.org*

Na světě jsou pouze **dvě země, kde je v politice zastoupeno více žen než mužů**. Je to **Rwanda** s 63,8 % žen v parlamentu a **Bolívie** – 53,1 %. Oba tyto státy používají genderové kvóty. Zcela vyrovnané zastoupení žen a mužů v parlamentu má Andorra.

Ve srovnání jednotlivých států, které má aktuálně 147 míst, je **Česká republika po volbách v roce 2013 na 74. místě** mezi Bangladéšem a Panamou. Zajímavostí je, že na vyšší příčce žebříčku (na 72. místě) je Saúdská Arábie, kde ženy dosud nemají aktivní volební právo.

Aktivita 4: Diskusní soutěž na téma postavení žen v politice⁸

Cíl: Studující se zamyslí nad současným postavením žen a mužů v politice a sami formulují názory z obou stran pohledu na danou otázku.

Čas: 12 minut

Pomůcky: červený a zelený fix, tabule/flipchart/počítač a projektor na promítnutí tvrzení, časomíra

Postup:

Třída se rozdělí do dvou soutěžních týmů. Losem se rozhodne, který z týmů bude obhajovat stanovisko „pro“ a který bude „proti“. (Lze například losovat červenou a zelenou fixu – červená = proti, zelená = pro.)

Vyučující vysvětlí, jak bude soutěž probíhat: studentům bude zadáno tvrzení, které budou muset jako tým obhajovat či vyvracet. Na přípravu mají 5 minut, na diskusi 7 minut. Do diskuse se hlásí tak, že dotyčný či dotyčná vstane ze židle (vstává již v okamžiku, kdy někdo z opačného týmu mluví, a dává tak najevo, že má vhodný protiargument; začíná mluvit až v okamžiku, kdy protistrana domluví a sedne si). Pokud vstanou dva lidé z jednoho týmu současně, slovo uděluje vyučující v roli moderátora/moderátorky.

Po úvodním vysvětlení vyučující ukáže oběma týmům tvrzení: „Postavení žen a mužů ve společnosti je stejné.“ Tvrzení lze napsat na tabuli/flipchart, promítnout či dát oběma týmům napsané na papíru. Od té chvíle mají studující 5 minut na přípravu argumentační strategie.

Oba týmy se posadí naproti sobě a začíná běžet čas (v ideálním případě je vhodné promítnout běžící čas, příp. průběžně upozorňovat na zbývající čas). Jako první dostává slovo strana „pro“, pak ten či ta z protistrany, kdo vstane jako první. Tak debata pokračuje do konce časového limitu.

Na závěr vyučující vyhodnotí argumentaci obou týmů. Je vhodné sepsat nejpádnější argumenty obou stran jako výstup aktivity. (Lze o nich dále diskutovat.)

⁸ Aktivita vychází z debatních soutěží pořádaných organizací Agora CE (<http://www.agora-ce.cz/studentska-agora>)

Situace v ČR a její vývoj

Zastoupení žen v české politice je dlouhodobě nízké. V průměru činí pouze 20 % a v mezinárodním srovnání, zaměřeném přímo na účast žen v politice, se i v tomto případě pravidelně ČR umísťuje zhruba v polovině žebříčku.

Jako hlavní překážka vyrovnaného zastoupení žen a mužů v politice se ukazuje jejich umístění na kandidátních listinách – zatímco muži ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 nejčastěji kandidovali na prvních pěti místech, ženy kandidovaly nejčastěji až z 21. místa kandidátní listiny.

Nyní se podívejme na zastoupení mužů a žen na jednotlivých úrovních volených rozhodovacích orgánů:

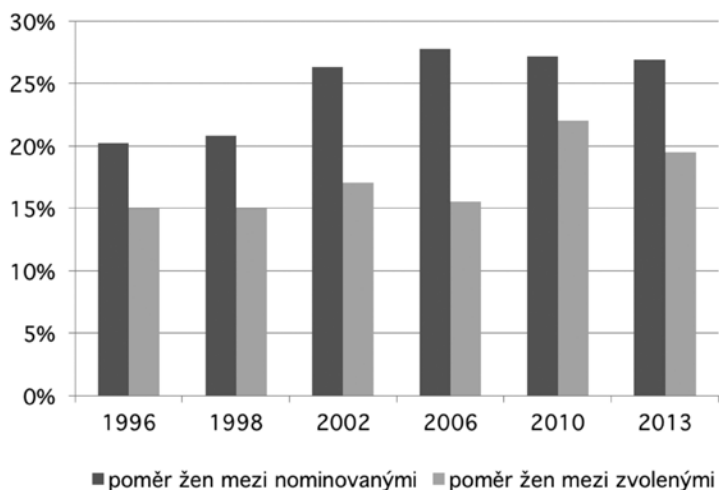
	MUŽI	ŽENY
Evropský parlament	76,2 %	23,8 %
Poslanecká sněmovna PČR⁹	80,5 %	19,5 %
Senát PČR	81,5 %	18,5 %
Vláda ČR	82,3 %	17,7 %
Zastupitelstva krajů	80,3 %	19,7 %
Zastupitelstva měst a obcí	72,9 %	27,1 %

Z uvedených dat vyplývá, že (s výjimkou EP) s **vyšší úrovní rozhodování se snižuje zastoupení žen**. Když se podíváme na vývoj od vzniku samostatné ČR, zjistíme, že s výjimkou nejnižší úrovně – tedy zastupitelstev měst a obcí – se situace nevyvíjí lineárně a situace se volby od voleb mění. Socioložka Hana Havelková proto zastoupení žen v české politice přirovnává k loterii.¹⁰ Tento poznatek ilustrují i následující grafy; zdrojem dat je ve všech případech Český statistický úřad.

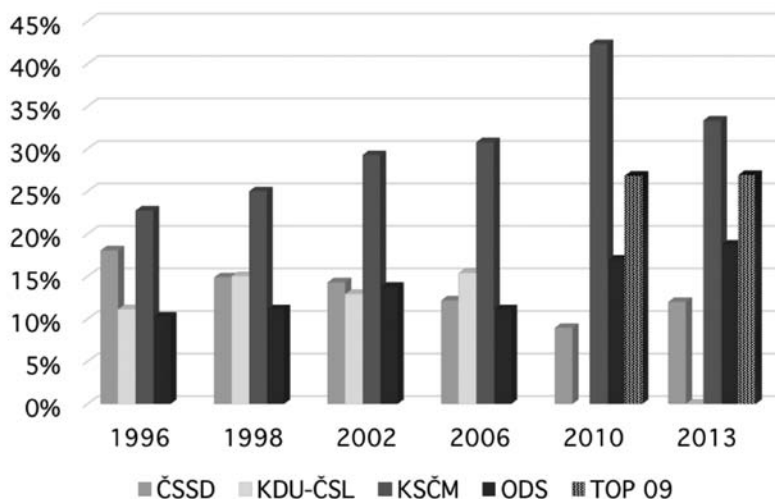
9 Během funkčního období 2013 – 2017 se díky personálním obměnám zvýšil počet poslankyň na 40, tj. 20 %.

10 Havelková, H. „Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989“. In: Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.). *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. SOÚ AV ČR, Praha, 2006, s. 25-42.

Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny PČR v letech 1996 – 2013

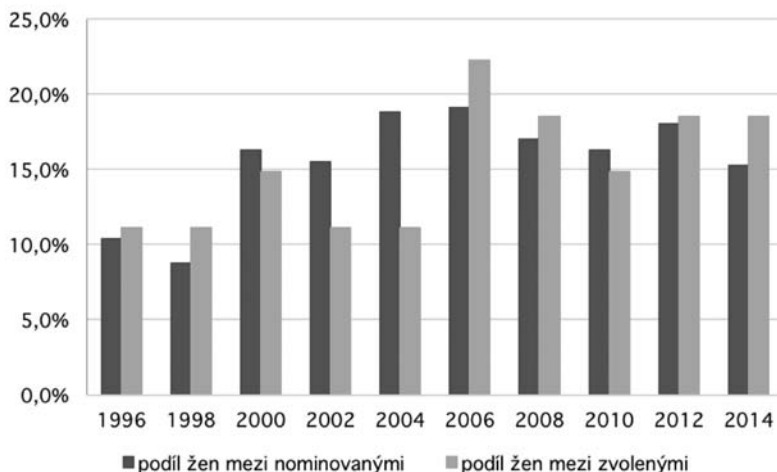

Vývoj zastoupení žen mezi zvolenými poslanci a poslankyněmi za vybrané¹¹ politické strany

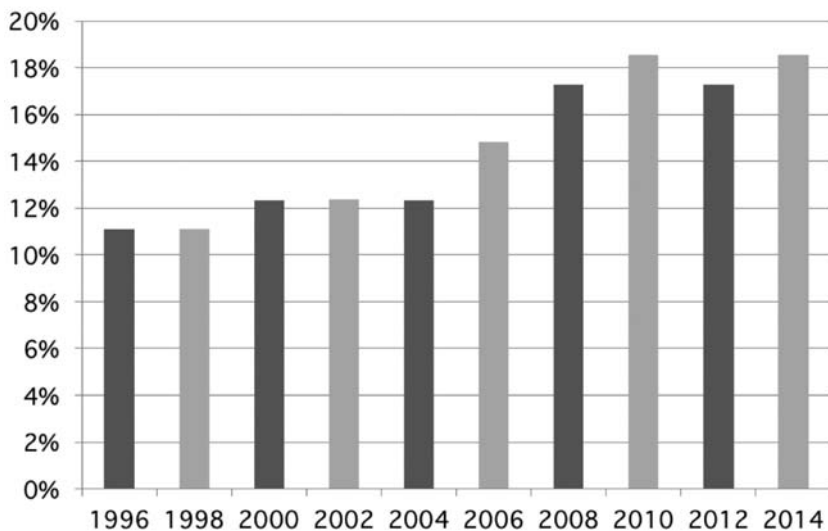

¹¹ Do grafu jsou zahrnuty pouze strany, které byly do PS PČR zvoleny více než jednou.

Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Senátu PČR v letech 1996 – 2014¹²

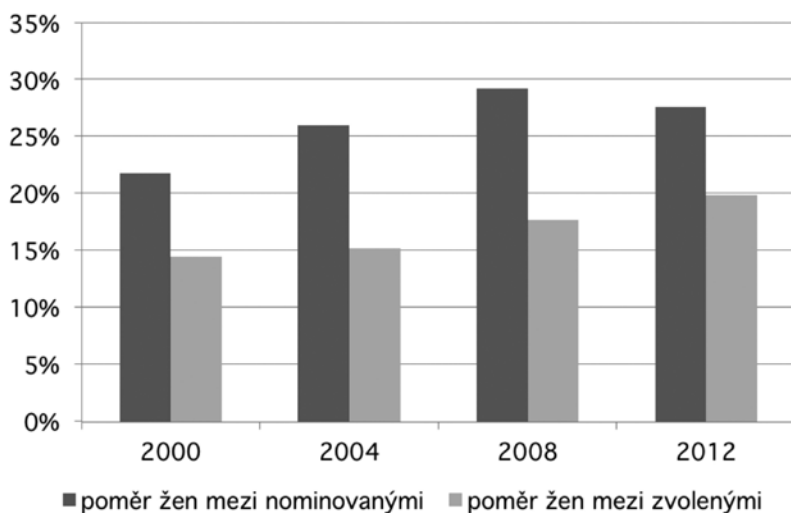

Vývoj zastoupení žen v Senátu PČR v letech 1996 – 2014

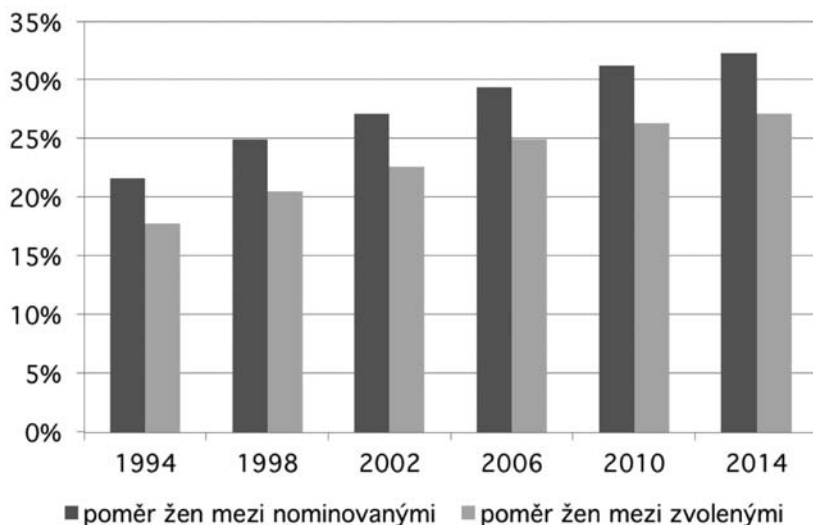

¹² Graf zahrnuje vždy pouze obvody, v nichž v daném roce probíhaly řádné volby.

Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do zastupitelstev měst a obcí v letech 1994 – 2014

Faktory a bariéry zastoupení žen v politice

Když se podíváme na zastoupení žen v politice blíže, zjistíme, že existuje celá řada faktorů a bariér, které mají vliv na poměr mužů a žen v politice.

Tyto faktory můžeme rozčlenit do dvou skupin, které se však vzájemně prolínají a spolupůsobí. První skupinou jsou faktory na úrovni **společnosti a institucionálního rámce**, druhou pak faktory na úrovni **politických stran**.

Společenské faktory ovlivňující politickou participaci žen

- politická kultura
- sociálně-ekonomické předpoklady
- institucionální rámec

Pod pojmem **politická kultura** rozumíme zejména to, nakolik je daná společnost nakloněna rovným příležitostem žen a mužů. Z obecnějšího hlediska sem patří i transparentnost nominačních procesů a vnímání politiky a moci.

Mezi nejdůležitější **sociálně-ekonomické předpoklady** řadíme především vzdělanostní a profesní strukturu žen, tedy jaký je v populaci poměr žen kompetentních k výkonu politické funkce.

Institucionální rámec tvoří v první řadě zákony (např. aktivní a pasivní volební právo žen), ale také podoba stranické struktury a volební systém. Platí, že poměrné volební systémy jsou pro ženy příznivější než systémy většinové, v nichž lze také obtížněji uplatňovat pozitivní opatření v podobě kvót.

Na úrovni **politických stran** spolupůsobí také tyto další faktory:

1. **organizace strany** (míra centralizace a institucionalizace, úroveň, na níž jsou nominováni/y kandidující, velikost strany)

2. typ strany a její ideologie (levice x pravice, „novost“ strany)

3. přítomnost ženského hnutí

4. vnitrostranická pravidla

Bariéry vstupu žen do politiky můžeme rozdělit do tří úrovní, a to na individuální, společenské a institucionální. Každý typ bariér vyžaduje jiná opatření pro jejich překonání, která by v ideálním případě měla spolupůsobit a tlakem z různých stran pomoci tyto mnohdy neviditelné bariéry rozbít. Vzhledem k tématu této publikace jsou nejvýznamnější bariéry na úrovni **institucionální** (tj. mechanismus fungování politických stran, volební systém, způsob nominace kandidátů/tek, neexistence či odmítání pozitivních opatření apod.), které však lze nejnáze odstranit pomocí pozitivních opatření, jak uvidíme následně.

Na opačném pólu jsou bariéry **individuální**, a to zejména na straně žen (ale i na straně mužů, kteří rozhodují například o tom, kdo bude do voleb nominován). Tyto překážky lze aktivně odstraňovat zejména na úrovni politických stran osvětou v oblasti rovnosti žen a mužů. Dále např. vzděláváním zaměřeným na odstraňování předsudků či kurzy osobního rozvoje pro ženy, jež mají na základě odlišné výchovy mnohdy nižší sebevědomí nebo větší obavy z vystupování na veřejnosti. Tyto bariéry lze likvidovat i podporou budování ženských sítí, vytvářením mentoringových programů pro začínající političky atd.

Podobně hluboce jsou zakořeněny i překážky **společenské**, které však lze měnit pouze osvětou široké veřejnosti včetně společenských elit. Patří sem přetrvávající tradiční pojetí rolí žen a mužů či patriarchální model rodiny, menší zájem žen o politiku, chybějící ženské vzory, odlišná výchova dívek a chlapců apod. Pro politické strany i pro ženy samotné je překonání těchto překážek velkou výzvou. Změny v této oblasti lze urychlit jen velmi obtížně. Je tedy na státu a vládnoucích politických stranách, aby zajistily podmínky, které ženám stávající nerovnosti vykompenzují. Například ve formě dostupných zařízení péče o děti, která jim umožní realizovat se i ve veřejné sféře.

Specifickým typem bariér jsou i tzv. **dominační techniky**, které se mohou projevat na více úrovních. Jde o mnohdy nevědomě používané

způsoby jednání vůči osobám v mocensky méně výhodné pozici (nemusí jít vždy o ženy, s podobným chováním se mohou setkat lidé kvůli svému věku či příslušnosti k opozici nebo ve vztahu nadřízený/á – podřízený/á apod.). Patří sem **zneviditelnění, zesměšňování, odpírání informací, odsouzení bez ohledu na to, co člověk dělá a obviňování a zahanbování**. S dominačními technikami se v praxi musejí většinou umět vyrovnat samy osoby, vůči nimž jsou uplatňovány (strany je mohou podpořit např. speciálním vzděláváním s nácvikem konkrétních situací). **Politické strany** také mají možnost nastavit pravidla, která výskyt podobného chování pomohou eliminovat. Může jít o pevně danou strukturu jednání zaručující všem zúčastněným právo vystoupit, či o cílené zviditelňování žen v rámci politické strany i navenek v předvolebních kampaních či televizních debatách.

3. PROČ BY MĚLA BÝT POLITIKA VYVÁŽENĚJŠÍ?

Nedostatečné zastoupení žen v politice má **přímé negativní důsledky na práva a možnosti žen**. Základním argumentem, proč je současný stav nepříznivý a vyžaduje změnu, je **argument spravedlnosti**. Ústava i zákony zaručují v mnoha státech ženám a mužům rovná práva – a pokud se tak neděje, budeme to právem považovat za nespravedlivé. Ukazuje se však, že možnost tato práva reálně vykonávat (v případech politiky jde o pasivní volební právo) není pro muže a pro ženy stejná.

Z velké části je to dáno historickým vývojem. Po celá staletí byla politika výhradně doménou mužů, do níž ženy neměly přístup vůbec, anebo jen velmi výjimečně. Dvacáté století však ženám přineslo mnohá práva. Mezi nimi i právo volit a být volena, tedy **podílet se na rozhodování o věcech, které se týkají celé společnosti, mužů i žen**. Pokud jsou však ženy v politice menšinou, je potřeba usilovat o to, aby měly možnost spravedlivým podílem k důležitým rozhodnutím přispět.

Proč usilovat o vyrovnané zastoupení mužů a žen v politice?

- Smíšené skupiny žen a mužů lépe a efektivněji pracují.
- Země s vyšším zastoupením žen v rozhodovacích procesech mají nižší míru korupce.
- Ženy tvoří přes 60 % všech absolventů a absolventek vysokých škol, nemůžeme si dovolit nevyužít jejich talent.
- Ženy a muži mají jinou životní zkušenost a tedy i jiné priority.
- Smíšené týmy jsou inovativnější.
- Ženy tvoří více než 50 % populace a měly by mít odpovídající podíl na rozhodování.

Již bylo řečeno, že **v politice jsou přijímána rozhodnutí, která se dotýkají všech. Proto je důležité, aby byla zviditelněna i témata, která se dotýkají specificky žen**. Ženy totiž mají v mnoha ohledech odlišnou

životní zkušenost než muži. Jejich perspektiva je klíčová nejen pro identifikaci oblastí, které se dosud nestaly součástí politického rozhodování, ale i pro nacházení řešení, která budou skutečně účinná. Rozhodovací orgány, které odrážejí skladbu společnosti, tak budou spíše přijímat rozhodnutí a opatření s reálným pozitivním dopadem na celou společnost.

Existuje také **souvislost mezi zastoupením žen v rozhodovacích pozicích a mírou korupce**. V zemích s vyšším zastoupením žen v politice je míra korupce signifikantně nižší, což prokázala řada výzkumů a analýz. Důvody mohou být různé. Částečně je tato souvislost dána odlišnou výchovou žen a mužů, na jejímž základě jsou ženy v mnoha případech empatičtější, chtějí vidět reálné výsledky své práce a nejsou ochotny riskovat a dopouštět se podvodného či nezákonného chování v takové míře jako muži. **Otevření a zprůhlednění nominačních procesů, které je pro genderově vyváženou politiku nezbytné, má navíc pozitivní vliv na celkovou politickou kulturu**. S výraznějším nárůstem počtu žen v politice (včetně mocenských pozic) nutně dojde k jejímu celkovému oživení. Díky obměně „kádru“ se do ní ve větší míře dostanou i lidé, kteří nejsou napojeni na stávající neprostupné mocenské sítě.

Aktivita 5: Zasedání zastupitelstva

Cíl: Prostřednictvím simulační hry poukázat na odlišné vnímání žen a mužů v politice a tím i na jejich odlišné zkušenosti. Hra pracuje s tzv. „Dominačními technikami“, které uvádíme jako jednu z bariér.

Čas: 5 minut příprava, zasedání 10-15 minut

Pomůcky: pracovní list (v příloze)

Postup:

Studující si vylosují modelovou postavu, která bude mít u sebe uvedeno, jak se má během zasedání chovat. Chování odpovídá jednotlivým dominačním technikám.

Během zasedání si studující budou všimnout chování ostatních. Po ukončení aktivity se na flipchart sepíše, jakého chování si během zasedání všimli. Dále je možné se studujícími probrat, jak se v dané roli cítili.

4. JAK VYVÁŽIT POLITIKU?

V souvislosti se zastoupením žen v rozhodovacích orgánech se často hovoří o tzv. **přirozeném vývoji** – postupném zvyšování zastoupení žen, které se v budoucnu vyrovná zastoupení mužů. Takové pojetí však předpokládá, že se zastoupení žen bude v každých volbách na všech úrovních zvyšovat. Když pomíneme fakt, že při současném vývoji by takové vyrovnávání trvalo zhruba 150 až 200 let, je potřeba si uvědomit, že v české politice ani nelze vysledovat takovýto jasný trend.

Opatření na zvýšení politické participace žen, resp. strategie genderové rovnosti:

1. **rétorické strategie:** podpisy mezinárodních smluv, oficiální prohlášení a přihlášení se k politice rovných příležitostí mužů a žen;
2. **rovné příležitosti:** zavedení aktivních opatření, vedoucích k vyššímu zastoupení žen - výcvikových aktivit, financování ženských politických aktivit, zvyšování obecného povědomí o problematice politické participace žen; (spolu)financování nákladů na kampaně, trénink komunikačních schopností kandidátek, financování služeb péče o děti nebo další závislé osoby;
3. **pozitivní akce:** tímto pojmem rozumíme usilování o zahájení a pokračování procesu směřujícího k dosažení rovných práv; princip je postaven na upřednostnění rovných příležitostí před rovností práv.

Jak již bylo řečeno výše, zastoupení žen v politice je ovlivňováno **kombinací více faktorů**. V případě české politiky velmi záleží na tom, které konkrétní strany jsou do rozhodovacích orgánů zvoleny a kolik mandátů ta která strana (a v jakém kraji) získá. Volby do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2010 také ukázaly, nakolik může do jejího konečného genderového složení zasáhnout **nahodilé chování voliček a voličů**. Rekordní 22% zastoupení žen v dolní komoře nebylo výsledkem systematické změny nominací kandidátů a kandidátek, ale přímé podpory ženských kandidátek prostřednictvím **preferenčních hlasů**. Takto oje-

diněly výsledky ale nelze považovat za nastavení jasně pozitivního trendu. Nefunkčnost preferenčního hlasování jakožto nástroje zvyšování zastoupení žen v politice dokázaly již následující volby.

Pozitivní opatření:

- **Systémová:** kvóty (kandidátní listiny, orgány stran, vyhrazená křesla...)
- **Podpůrná:** školení pro ženy, osvětové kampaně, databáze expertek, zviditelňování žen, mentoring, síťování...

Zahraniční zkušenosti ukazují, že **nejefektivnějším, nejrychlejším a nenákladným** nástrojem ke zvýšení zastoupení žen ve volených orgánech je **zavedení kvót** – ať již plošně na legislativní úrovni, nebo dobrovolně na úrovni jednotlivých politických stran. Státy s nejvyšším zastoupením žen v politice v drtivé většině nějaký typ kvóty používají.

Česká legislativa kvóty dosud nezná, nejsou tedy plošně uplatňovány. Jak ale vypadají kvóty ve světě?

- **Zpravidla jsou formulovány jako genderově neutrální:** stanovují zastoupení obou pohlaví (nikoli pouze žen)
- **Mohou být dočasné:** po překročení určité minimální hranice zrušeny (např. Dánsko)
- **Možnost zvyšovat či snižovat kvóty** (např. Belgie, Slovinsko)

Jaké typy kvót existují?

- **Kvóty** v pravém slova smyslu, tj. **vyhrazená křesla** pro ženy x kvóty **na kandidátní listiny** – určení podílu (příp. i pořadí) žen a mužů na kandidátních listinách
- **Legislativní** – zakotvené v ústavě či zákoně **x vnitrostranické** – zakotveny ve stanovách jednotlivých politických stran
- **Jednoduché** – stanovují minimální zastoupení žen/mužů **x dvojité** – stanovují nejen minimální podíl žen/mužů, ale i jejich pořadí na kandidátní listině

V případě dvou českých politických stran však **fungují kvóty vnitrostranické**. **Česká strana sociálně demokratická** uplatňuje genderovou kvótu při obsazování stranických orgánů. Dle stanov musí být alespoň jedno místopředsednické křeslo ve všech výkonných výborech obsazeno ženou. Stejně pravidlo platí i pro vedení celé strany – do místopředsednické funkce musí být zvolena alespoň jedna žena. Ústřední výkonný výbor je vázán kvótou při volbě dalších deseti členů a členek předsednictva strany – mezi zvolenými musejí být nejméně tři ženy. Volební řád pro volbu delegátů a delegátek na konference a sjezdy i pro volbu výkonných výborů na všech úrovních musí zabezpečovat zajištění podílu zastoupení žen ve výši nejméně 25 %.

Kvóty uplatňované při volbě orgánů strany i při sestavování kandidátních listin má ve svých stanovách zakotvena jediná strana, a to **Strana zelených**. První/m místopředsedkyní/místopředsedou musí být vždy osoba opačného pohlaví než předseda či předsedkyně. Ve volených orgánech i na kandidátních listinách musí být v každé trojici zastoupena alespoň jedna osoba opačného pohlaví, aby bylo dosaženo zastoupení každého pohlaví nejméně třetinové. Na prvních dvou místech kandidátní listiny však zároveň musejí být vždy osoby opačného pohlaví. Závazek zohledňovat při sestavování kandidátních listin pohlaví kandidujících však strana dodržovala ještě před formálním schválením kvót a v poslaneckém klubu SZ po volbách v roce 2006 tvořily ženy přesně polovinu.

Zvláštním případem je pak **Komunistická strana Čech a Moravy**, která žádnou stálou formální kvótu neuplatňuje. Pro každé volby však vydává povinné doporučení nominovat alespoň jednu ženu do třetího místa kandidátní listiny. Doporučení se sice nedaří dodržovat ve všech krajích, drtivá většina krajů se jím však řídí, což má následně přímý pozitivní vliv na konečné zastoupení žen v rozhodovacích orgánech za tuto stranu.

Potřeba řešit problém dlouhodobě nízkého zastoupení žen v české politice vedla bývalého ministra pro lidská práva a menšiny Michaela Kocába k iniciaci vzniku **novely volebního zákona zavádějící kvóty**. Na tuto neúspěšnou snahu navázal v roce 2014 ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jiří Dienstbier:

- novelu volebního zákona vypracovalo Ministerstvo vnitra ČR
- vztahuje se na volby do Sněmovny, krajů (a hl. m. Prahy)

- formulace: na prvních dvou místech kandidátní listiny muž a žena + osoba opačného pohlaví v každé následující trojici
- **sankce** za nedodržení: snížení finančního příspěvku pro stranu (zhruba o 30 %)

Aktivita 6: Sestavování kandidátní listiny¹³

Cíl: Zamyslet se nad zastoupením žen a mužů na kandidátních listinách ve volbách do obecních zastupitelstev i do Parlamentu ČR. Uvědomit si genderové stereotypy, které mohou být příčinou výrazně nerovnoměrného zastoupení žen a mužů v politice.

Čas: 20 minut

Pomůcky: jedna kopie pracovního listu pro každou skupinu (v příloze)

Postup:

- 1) Třídou rozdělíme na skupiny po 3–5 studujících.
- 2) Každé skupině dáme jednu kopii pracovního listu s kandidátní listinou. Úkolem skupiny je stanovit na základě vnitřní diskuse pořadí jednotlivých kandidátů na listině. Skupina by k diskusi měla přistupovat tak, že je politickou stranou, která usiluje o prosazení co největšího počtu svých kandidátů a kandidátek ve volbách.
- 3) Studujícím zdůrazníme, že pořadí na kandidátní listině odpovídá pravděpodobnosti, že daný člověk bude úspěšně zvolen. Současně upozorníme na to, že výběr kandidátů/kandidátek a jejich pořadí na listině může být důležité pro voliče/voličky – může zvyšovat celkovou volitelnost dané politické strany. Při rozhodování o výběru

¹³ Tato aktivita je převzata z publikace Smetáčková, I., Vlková, K. (eds.) *Gender ve škole. Příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2005, s. 132n. Dostupné online: <http://bit.ly/13v1fNq>

a pořadí kandidátů/kandidátek by proto studující měli zvažovat jak otázku toho, kdo by měl být zastoupen ve volitelných orgánech, tak otázku, kdo může být důvěryhodný a politicky atraktivní pro volící občany a občanky.

4) Všechny skupiny představí svoji výslednou kandidátní listinu. Pohovořit by také měly o procesu, na jehož základě pořadí stanovily (např. jaké otázky si žáci/žákyně kladli, jaké argumenty používali atd.). Pro další práci doporučujeme na tabuli zapsat z každé kandidátní listiny tři nejvýše postavené osoby.

5) Následně se žákyněmi/žáky diskutujeme o zvoleném pořadí. Pro vstup do diskuse nám dobře poslouží rozdíly mezi jednotlivými skupinami. Snažíme se, aby v diskusi bylo zastoupeno téma genderových stereotypů. Studující je často využívají během skupinové práce, ale jen obtížně je reflektují. Diskuse by jim k tomu měla pomoci.

ZDROJE A DALŠÍ LITERATURA:

Ås, B. (2004). „The Five Master Suppression Techniques“. In *„Women In White“: The European Outlook*. Stockholm: Stockholm City Council, 2004.

Dahlerup, D.: „Using Quota’s to Increase Women’s Political Representation“. In: *Women in Parliament*. IDEA, Stockholm 1998. Dostupné online: <http://archive.idea.int/women/parllch4a.htm>

Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.): *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. SOÚ AV ČR, Praha 2006.

Havelková, H.: „Politická reprezentace žen v České republice“. In Cviková, J., Juráňová, J. (eds.): *Hlasy žien. Aspekty ženskej politiky*. Aspekt, Bratislava 2002, s. 82-100.

Havelková, H. „První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly“. In Formánková, L., Rytířová, K. (eds.) *ABC feminismu*. Nesehnutí, Brno 2004, s. 169-182. Dostupné online: http://zenskaprava.cz/files/abc_fem1.pdf

Kittilson, M.: „Women’s Representation in Parliament: The Role of Political Parties“. (August 15, 1997). *Center for the Study of Democracy*. Irvine 1998, s. 97-08. Dostupné online: <http://repositories.cdlib.org/csd/97-08>

Pachta, L.: „Kvóty – účinný a rozšířený nástroj pro zvýšení zastoupení žen v politice“. In: *Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?* Fórum 50 %, Praha 2008.

Rakušanová, P.: *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Fórum 50 %, Praha 2006.

Renzetti, M., Curran, D. J.: *Ženy, muži a společnost*. Karolinum, Praha 2003.

Smetáčková, I., Vlková, K. (eds.): *Gender ve škole. Příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Otevřená společnost, o.p.s., Praha 2005. Dostupné online: <http://bit.ly/13v1fNq>

Šprincová, V.: *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. Fórum 50 %, Praha 2012. Dostupné online: <http://bit.ly/1o0iZmc>

Šprincová, V., Adamusová, M.: *Politická angažovanost žen v České republice. Přehledová studie (1993 – 2013)*. Fórum 50 %, Praha 2013. Dostupné online: <http://bit.ly/1wVzpWd>

PŘÍLOHA

Aktivita 1: ***Je feminismus nadávka? – pracovní list***

FEMINISMUS

Termín používaný obecně pro komplexní jev, který je zčásti definován spory, jež byly vyvolány ohledně jeho významu. V širším významu znamená zájem o společenskou roli žen ve vztahu k mužům ve společnostech minulých i současných, vycházející z přesvědčení, že ženy trpí a trpěly mnoha nespravedlnostmi v důsledku svého pohlaví. Politický jazyk a cíle moderního feminismu se zrodily ve francouzské revoluci a osvícenství. Feminismus, historicky spojený s opozičními silami bojujícími proti ortodoxii a autokracii, se vymezuje jako zápas za uznání práv žen, za rovnoprávnost mezi pohlavími a za redefinici ženství. Feminismus čerpá z liberálních a racionalistických stejně jako z utopických a romantických idejí západní Evropy a není lehké jej definovat.

I když spory o společenskou roli žen vybuchly otevřeně během osvícenství, mají své předchůdce. Středověcí a renesanční autoři se začali zabývat tématem společenské identity žen a obhajovali rozšíření ženské politické moci a vlivu, například Christine de Pisan v díle ***Kniha o městě dam*** (1405). Počátky moderního feminismu se však spojují s publikací Mary Wollstonecraftové ***Obhajoba práva žen*** (*Vindication of the Rights of Woman*, 1792).

Wollstonecraftová nastínila, co se mělo později stát nepopíratelným feministickým zájmem, mimo jiné i obranu politických a přirozených práv žen. Zpochybnila přijímané ideje o rozdílných schopnostech obou pohlaví, zastávala se reformy vzdělání pro chlapce i dívky a velebila obou-pohlavní pojetí racionálního jáství.

Zbraní ženské emancipace se stal rozum, který byl využíván proti povýšenecké identifikaci žen s přírodou a s jejich sexuální funkcí. Víra

v rozum šla tedy ruku v ruce se silnou vírou v pokrok. Tato přesvědčení, třibená již hluboce zakořeněnou tradicí liberální teorie společenské smlouvy a oddanosti formální právní rovnosti, jsou nejzjevnější v klasickém traktátu Johna Stuarta Milla z devatenáctého století *Poddanství žen* (The Subjection of Women, 1869). Mill proti sobě staví „Rozum“ a „Instinkt“ a doufá ve společnost založenou na rozumných zásadách. Tvrdí, že rozum vyžaduje zrušení rozdílů v přístupu k lidem na základě pohlaví, jedné z „nahodilostí zrození“. Bude-li ženám uděleno rovnoprávné občanství a občanská svoboda ve veřejné sféře, napomůže to hlubší transformaci společenských vztahů mezi pohlavími.

Pro feministické myslitele a myslitelky byl přitažlivý liberalismus. Jazyk práva je mocnou zbraní proti tradičním závazkům, zejména povinnosti k rodině či jakémukoli společenskému postavení vyhlášenému za „přirozené“ na základě připisovaných charakteristik. Být „svobodná“ a „rovná“ mužům – to byl hlavní cíl feministické reformy. Politická strategie, která vyplývá z tohoto nejvlivnějšího feministického proudu, si klade za cíl potvrzení teze, že „ženy jsou stejně jako muži racionální bytosti“. Z toho plyne, že ženy jsou stejně jako muži nositelkami nezci-zitelných práv.

Dále z toho vyplývá, že být ženou není důvodem pro diskriminaci namířenou proti ženám. Hlavní zastánci volebního práva žen v Británii a USA zpochybnili argumenty, jež ospravedlňovaly formální právní nerovnost na základě rozdílů mezi pohlavími. Tvrdili, že upírání základních práv nějaké skupině lidí z důvodu předpokládaného rozdílu nemůže být ospravedlněno, nelze-li prokázat, že onen rozdíl je pro dané rozlišení relevantní. Ať už jsou rozdíly mezi pohlavími jakékoli, žádný z nich neospravedlňuje právní nerovnost a upření práv a privilegií občanství.

Několik raných zastánců feminismu dovedlo liberální univerzalizmus k jeho nejradikálnějšímu závěru, když tvrdili, že neexistují žádné ospravedlnitelné důvody pro vyloučení dospělých lidí z právní rovnosti a občanství. Zastánci volebního práva žen byli také dědici tradic zdůrazňujících potřebu řádu a sdílených hodnot a kladli důraz na občanské vzdělání a na společnost jako společnost vlastníků. Požadavky na rovnoprávnost žen se tudíž často netýkaly všech žen. Některé ženy a muži byli vylučováni podle kritéria gramotnosti, vlastnictví majetku, tělesné či duševní nezpůsobilosti nebo – ve Spojených státech – rasy.

Čas od času postavila feministická rozprava liberální rovnostářství na hlavu, když byla prosazována občanská rovnost žen na základě, jež historicky sloužil k tomu, aby ženy z politiky vyloučil. Byly to například argumenty pro větší politickou účast žen vedené z hlediska jejich morální nadřazenosti či charakteristických forem ctnosti. Tyto apely mohly mít taktický význam, nebyly však nikdy pouze taktické. Argumentovaly ve prospěch společenského umístění ženy jako matky a využívaly mateřství jako nároku na občanství a veřejnou identitu. V různých dobách vzdávaly radikální, liberální, demokratičtí a socialističtí zastánci feminismu hold ženám jako příkladům konkrétních forem společenských ctností.

Z výhodné pozice feminismu založeného na právech se stala přenesením důrazu na občanské republikánské mateřství past. Avšak debata, jež vyvolala představy mateřské ctnosti, byla jen jednou feministickou odpovědí na složitou, rychle se měnící politickou kulturu. Tato politická kultura v západních demokraciích byla oddána liberalismu, ale zahrnovala také občanská republikánská témata společenské solidarity a národní identity. Ženy vedly svůj spor uvnitř muži ovládaného politického řádu ze své vlastní oblasti, světa žensky strukturované senzibility a imperativů, které vyjadřovaly jejich vyloučení z veřejného života i jejich kulturní sílu a důležitost. Jelikož mnohé feministky neuměly tak jako muži pojímat identitu jako společensky zcela autonomní atom, často odmítaly individualistický ideál a schvalovaly rozšířené rodinné hodnoty zbavené patriarchálních privilegií jako zdroj nového komunalismu a společenské solidarity.

Feministky se také různě obracely k socialismu v jeho utopických i „vědeckých“ aspektech a k romantismu. V teoriích třídního útlaku nacházely analogii ke společenské pozici žen tváří v tvář mužům. Socialistické feministky prosazovaly teorie sexuálních tříd a revolty pohlaví. Feministky ovlivněné romantismem hájily pevné přesvědčení o vášnivém a citlivém já prolamujícím zastaralý společenský zvyk. Upozorňovaly, že ženy trpěly nejen represemi či zvnitřnělymi představami o své vlastní neschopnosti, ale také útlakem či systematicky vnučovými pravidly a zvyky týkajícími se nerovnosti mezi pohlavími. Feministické romantičky zdůrazňovaly „zvláštního ducha“ ženy (jak to vyjádřila Američanka Margaret Fullerová) a doufaly, že dojde ke společenské přeměně, která uvolní ženskou „odlišnost“ a umožní jí rozvoj.

Různorodé dějiny feminismů tvoří základ pro současnou polemiku o feminizmu. Existuje celá řada odrůd liberálního, socialistického, marxistického a utopického feminismu. K nim se druží další varianta založená na psychoanalýze. Feministky diskutují o rovnosti chápané z hlediska formálně právního, o rovnosti příležitostí i o rovnosti úcty a zacházení. Sexualita a sexuální identita se staly nebezpečným sudem prachu a arénou politické redefinice. Menšina radikálních feministek vybízí ženy, aby se zcela oddělily od muži ovládané společnosti, avšak jiné v tomto příkazu vidí návod ke katastrofě. Jsou feministky, které zastávají neoblomné přesvědčení o odlišnosti žen, a jiné, které minimalizují rozdíly mezi pohlavími. Tak zůstává feminismus v podstatě sporným pojmem.

Jean Bethke Elshtain
Vanderbilt University

Zdroj: www.differentlife.cz

Aktivita 2: Od Boženy Vikové-Kunětické k Věře Jourové

Božena Viková-Kunětická,
první žena zvolená do českého sněmu v roce 1912

Zdroj a další informace:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Božena_Viková-Kunětická

Františka Plamínková,

senátorka Národního shromáždění ČSR (1925 –1939)

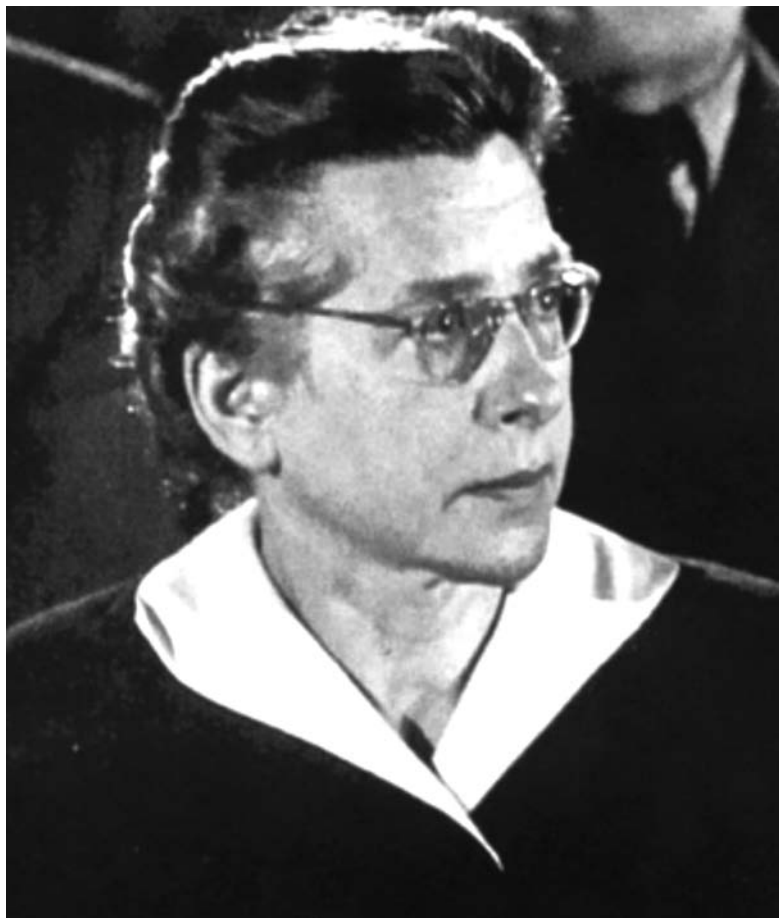
Další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Františka_Plamínková

Fotografie dostupné na: <http://bit.ly/1rhXL6R>

Alice Masaryková,
poslankyně Revolučního národního shromáždění
Republiky československé (1918 – 1919)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Alice_Masaryková

Milada Horáková,

poslankyně Prozatímního národního shromáždění (1945 – 1946),
poslankyně Národního shromáždění (1946 –1948)

Další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Milada_Horáková

Anežka Hodinová-Spurná,
dlouholetá poslankyně (1929 – 1938, 1945 – 1963)

Další informace:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Anežka_Hodinová-Spurná

Dana Němcová,

disidentka a poslankyně Federálního shromáždění (1990 – 1992)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dana_Němcová

Dagmar Burešová,

ministřyně spravedlnosti (1989 – 1990, první ministřyně po listopadu 1989), poslankyně a předsedkyně České národní rady (1990 – 1992)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dagmar_Burešová

Vlasta Parkanová,

poslankyně a ministryně (první ministryně samostatné ČR – ministryně obrany v letech 1997 – 1998)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlasta_Parkanová

Petra Buzková,

ministryně školství, mládeže a tělovýchovy (2002 – 2006), první žena v pozici místopředsedkyně Poslanecké sněmovny PČR (1996 – 2002)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Petra_Buzková

Miroslava Němcová,
první žena v čele Poslanecké sněmovny (2010 – 2013)

Zdroj a další informace:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Miroslava_Němcová

Zuzana Roithová,

jedna z kandidátek v první přímé prezidentské volbě,
ministryně zdravotnictví (1998), poslankyně Evropského parlamentu
(2004 – 2014)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Zuzana_Roithová

Tatjana Fischerová,

jedna z kandidátek v první přímé prezidentské volbě, poslankyně
Poslanecké sněmovny PČR (2002 – 2006)

Zdroj a další informace:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ta%C5%A5ana_Fischerov%C3%A1

Jana Bobošíková,

jedna z kandidátek v první přímé prezidentské volbě, poslankyně
Evropského parlamentu (2004 – 2009)

Zdroj a další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jana_Bobošíková

Věra Jourová,

první žena zastupující Českou republiku v Evropské komisi

Další informace: http://cs.wikipedia.org/wiki/Věra_Jourová

Aktivita 3: Kvíz – pracovní list

- Rozdíly v platech žen a mužů (tzv. gender pay gap) činily podle Eurostatu v roce 2010 v ČR průměrně:
a) 4 % b) 14 % c) 24 %
- Nejvyšší rozdíly v platech jsou mezi lidmi se vzděláním
a) základním b) středním c) VŠ
- V roce 2012 v ČR podnikalo (podíl podnikajících na celé ekonomicky aktivní populaci):
a) 16 % mužů a 5 % žen c) 21 % mužů a 11 % žen
b) 31 % mužů a 22 % žen
- V roce 2012 byl počet skutečně odpracovaných hodin týdně na celý úvazek:
a) 34 hod. u žen, 39 hod. u mužů c) 38 hod. u žen, 42 hod. u mužů
b) 36 hod. u žen, 40 hod. u mužů
- V roce 2012 byl počet skutečně odpracovaných hodin týdně na poloviční úvazek:
a) 18 hod. u žen, 20 hod. u mužů c) 19 hod. u žen, 18 hod. u mužů
b) 20 hod. u žen, 20 hod. u mužů
- V roce 2012 bylo v ČR odsouzeno 89 805 osob. Z tohoto počtu ženy tvořily:
a) 13 % b) 23 % c) 33 %
- Z celkového počtu 93 870 absolventů a absolventek VŠ v roce 2012 bylo žen:
a) 41 % b) 51 % c) 61 %
- Se sexuálním či genderově motivovaným obtěžujícím chováním se setkalo:
a) 68 % studujících b) 78 % studujících c) 88 % studujících

9. Podle analýzy společnosti Deloitte činilo zastoupení žen ve vedení 100 největších firem v ČR v roce 2010:
- a) 7 % b) 15 % c) 28 %
10. Domácí násilí minimálně jednou za život zažilo:
- a) 18 % žen b) 28 % žen c) 38 % žen
11. V roce 2012 bylo po rozvodu dítě svěřeno do péče matky (první rozhodnutí o výchově dítěte):
- a) 88 % b) 92 % c) 94 %
12. Domácí neplacenou prací stráví v ČR denně průměrně:
- a) ženy 4,1 hod., muži 4,1 hod. c) ženy 4,1 hod., muži 3,1 hod.
b) ženy 4,1 hod., muži 1,4 hod.
13. Aktuální zastoupení žen v Poslanecké sněmovně je:
- a) 20 % b) 30 % c) 40 %
14. Aktuální zastoupení žen v Senátu je:
- a) 17,5 % b) 18,5 % c) 19,5 %

Kvíz – řešení

1. Rozdíly v platech žen a mužů (tzv. „gender pay gap“ – dále také GPG) činily podle Eurostatu v roce 2010 v ČR průměrně:

a) 4 % b) 14 % c) **24 %**

Pozn.: na stejných pozicích průměrně 10% rozdíl – nejvíce ekonomický ředitel/ekonomická ředitelka – 25 %, jsou i pozice, kde ženy berou průměrně vyšší plat – asistentka – 6% rozdíl

2. Nejvyšší rozdíly v platech jsou mezi lidmi se vzděláním

a) základním b) středním c) **VŠ**

Pozn.: GPG mezi průměrnými platy žen a mužů s VŠ vzděláním činil dle ČSÚ 31,1 % (celkový rozdíl v platech mezi ženami a muži ČSÚ uvádí necelých 21,6 %)

3. V roce 2012 v ČR podnikalo (podíl podnikajících na celé ekonomicky aktivní populaci):

a) 16 % mužů a 5 % žen c) **21 % mužů a 11 % žen**
b) 31 % mužů a 22 % žen

Pozn.: 20,6 % muži a 11,4 % ženy

4. V roce 2012 byl počet skutečně odpracovaných hodin týdně na celý úvazek:

a) **34 hod. u žen, 39 hod. u mužů** c) 38 hod. u žen, 42 hod. u mužů
b) 36 hod. u žen, 40 hod. u mužů

Pozn.: 33,8 ženy (pokles) a 38,7 muži (pokles)

5. V roce 2012 byl počet skutečně odpracovaných hodin týdně na poloviční úvazek:

a) 18 hod. u žen, 20 hod. u mužů c) **19 hod. u žen, 18 hod. u mužů**
b) 20 hod. u žen, 20 hod. u mužů

Pozn.: 18,9 a 18,4 (pokles u obou pohlaví)

6. V roce 2012 bylo v ČR odsouzeno 89 805 osob. Z tohoto počtu ženy tvořily:

a) **13 %** b) 23 % c) 33 %

7. Z celkového počtu 93 870 absolventů a absolventek VŠ v roce 2012 bylo žen:
a) 41 % b) 51 % **c) 61 %**

Pozn.: nejvíce v pedagogice a sociální práci – 81,9 %, nejméně v technických oborech – 31 % (extrémy se srovnávají)

8. Se sexuálním či genderově motivovaným obtěžujícím chováním se setkalo
a) 68 % studujících **b) 78 % studujících** c) 88 % studujících

9. Podle analýzy společnosti Deloitte činilo zastoupení žen ve vedení 100 největších firem v ČR v roce 2010
a) 7 % b) 15 % c) 28 %

10. Domácí násilí minimálně jednou za život zažilo
a) 18 % žen b) 28 % žen **c) 38 % žen**

11. V roce 2012 bylo po rozvodu dítě svěřeno do péče matky (první rozhodnutí o výchově dítěte):
a) 88 % b) 92 % c) 94 %

Pozn.: přesněji 88,4 % výhradní péče matky, 6,3 % výhradní péče otce, 5,3 % střídavá či společná péče

12. Domácí neplacenou prací denně stráví v ČR průměrně
a) ženy 4,1 hod., muži 4,1 hod. c) ženy 4,1 hod., muži 3,1 hod.
b) ženy 4,1 hod., muži 1,4 hod.

13. Aktuální zastoupení žen v Poslanecké sněmovně je:
a) 20 % b) 30 % c) 40 %

Pozn.: po volbách v roce 2014 pouze 19,5 %, jedna poslankyně získala mandát jako náhradnice

14. Aktuální zastoupení žen v Senátu je:
a) 17,5 % **b) 18,5 %** c) 19,5 %

Aktivita 4: Zasedání zastupitelstva

Obec Kocourkov:

- Obyvatelstvo: 1500
- Počet lidí v zastupitelstvu: 10
- Počet mužů v zastupitelstvu: 8
- Počet žen v zastupitelstvu: 2
- Vybavenost obce: MŠ + ZŠ, praktický lékař, restaurační zařízení se sálem pro společenské události, fotbalové hřiště, chybí dětské hřiště
- Společenský život v obci: zajišťuje převážně Sbor dobrovolných hasičů (ples, dětský den), myslivecký spolek (plesy a zábavy), funguje zde skautský oddíl

Role k vystřížení

<p>Petra Nováková, zastupitelka, učitelka, 50 let matka 2 dětí, ve volném čase se věnuje dětem a zahradničí</p>	<p>Váš úkol: Připravte si prosím krátkou prezentaci (5-10 minut) návrhu na výstavbu dětského hřiště v Kocourkově a předněte tento návrh na zasedání zastupitelstva (varování: setkáte se s negativními reakcemi!).</p>
<p>Vojtěch Nesvačil, starosta, ve funkci 3. volební období, uvolněný zastupitel, 60 let otec 2 dospělých dětí, myslivec</p>	<p>Váš úkol: Během zasedání zastupitelstva dáváte najevo nezájem o probírané téma, neposloucháte kolegyni Petru Novákovou, bavíte se s kolegy. Po skončení schůze oslovíte svého kolegu Josefa Lelíčka a domluvíte se, že spolu „zajdete na jedno“.</p>
<p>Josef Lelíček, místostarosta podnikatel, 55 let bezdětný, myslivec</p>	<p>Váš úkol: Během předkládaného návrhu si děláte legraci z navrhovatelky. Po skončení schůze přijímáte pozvání kolegy Nesvačila na pivo.</p>

<p>Magda Poláčková, zastupitelka, na mateřské, 35 let matka 2 dětí, ve volném čase se věnuje dětem</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Podporujete návrh, který přednese kolegyně Nováková. Posledního zasedání jste se nemohla zúčastnit z důvodu vážné nemoci dítěte.</p>
<p>Bořivoj Lopta, zastupitel, učitel tělesné výchovy, 35 let bezdětný, sportovec, trenér místního fotbalového družstva</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Během zasedání nevybíravým způsobem osočíte kolegyni Magdu Poláčkovou, že zanedbává povinnosti zastupitelky (nebyla na předchozí schůzi). Zároveň oponujete navrhovatelce Petře Novákové a přicházíte s vlastním návrhem na rekonstrukci tribuny na fotbalovém hřišti.</p>
<p>Ing. Arnošt Procházka, zastupitel, stavební inženýr, 45 let otec 2 dětí, sportovec</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Během návrhu zastupitelky Petry Novákové dáváte najevo nezájem, otevřete noviny a začnete si číst.</p>
<p>MVDr. Karel Jura, zastupitel, zvěrolékař, 50 let otec 1 dítěte, vášnivý turista</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Během projevu zastupitelky Petry Novákové nevěnujete pozornost návrhu, zato hlasitě komentujete velikost jejího poprsí.</p>
<p>Pavel Novotný, zastupitel, gynekolog, 49 let otec 3 dětí, člen Sboru dobrovolných hasičů</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Během projevu zastupitelky Petry Novákové podpoříte její návrh.</p>
<p>Milan Šťastný, zastupitel, majitel restaurace, 58 let otec 1 dítěte, člen Sboru dobrovolných hasičů</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Během návrhu zastupitelky Petry Novákové nedáváte pozor a píšete SMS.</p>
<p>Ivo Truhlík, zastupitel, instalatér, 46 let otec 2 dětí, myslivec</p>	<p><u>Váš úkol:</u> Během projevu zastupitelky Petry Novákové nevěnujete pozornost jejímu návrhu, bavíte se s kolegy.</p>

Aktivita 5: **Sestavování kandidátní listiny – pracovní list**

Hlasovací lístek

**Volby do obecního zastupitelstva v Kocourkově ve dnech
17. – 18. října 2014**

Nejlepší strana – „Volte nás!“

Simona Neradová, 18 let, studentka

Ing. Jan Korytář, 54 let, soukromě hospodařící zemědělec

Mgr. Marie Žochová, 35 let, učitelka

Jiří Slavík, 25 let, ekonom

JUDr. Karel Hošek, 60 let, advokát

Eva Bílková, 49 let, spisovatelka

Radek Vlk, 33 let, zdravotní bratr

Ing. Lucie Nová, 38 let, žena v domácnosti

Petra Šmídová, 40 let, prodavačka

Jakub Novák, 31 let, redaktor Berounského deníku

Petr Karlík, 63 let, důchodce

Ing. Petr Juliš, 35 let, otec na rodičovské dovolené

Eva Burdová, 43 let, podnikatelka

MUDr. Jaroslava Šimůnková, 63 let, důchodkyně

Jana Polívková, 54 let, zubní laborantka

Projekt podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů. Prostřednictvím Norských fondů přispívá Norsko ke snižování sociálních a ekonomických rozdílů a posílení vzájemné spolupráce v Evropě. Podporuje především ochranu životního prostředí, výzkum a stipendia, rozvoj občanské společnosti, péči o zdraví, děti, rovnost žen a mužů či zkvalitnění justice. Program Dejme (že)nám šanci podporuje rovné příležitosti žen a mužů v pracovním i osobním životě a prevenci a pomoc obětem domácího násilí v České republice. Spravuje ho Nadace Open Society Fund Praha, která od roku 1992 rozvíjí hodnoty otevřené společnosti a demokracie v České republice.

Vydalo Fórum 50 %, o.p.s., 2015

Grafická úprava:

ISBN 978-80-904447-4-4

Copyright Fórum 50 %, o.p.s.

FÓRUM **50%**

www.padesatprocent.cz